

ЦРНОГОРКА.

ПРИЛОГ „ЦРНОГОРЦУ“ ЗА ЗАБАВУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

БРОЈ 1.

ЦЕТИЊЕ 10. ЈУЛИЈА 1871.

ГОД. 1

Попутница „Црногорки.“

Ко ће с тобом? ко пред тобом?

Црногорко дико мила!

Оку — скоку,

Гласу — стасу,

Завиди ти бисер вила...

Је ли пјесму запјевати,

Да се ори небо плаво?

Је л' у колу поиграти,

Да долина тутњи здраво?

Ји ли поћи? је ли доћи?

Је ли сваку муку смоћи?

Је л' пољети пусто брђење,

Да се вита ребра доме?

Је л' домаће пазит' шљеме,

С тврдом вјером војну своје?

Је ли мужу, је ли сицу?

На освету срце маћи

Против врагу, који гње

Мил' завичај да им ласка?

Је л' и сама пушком бити?

Ил' ханцаром касапити?

Ил' у нужди барјак латит,

Те злотвору зајам платит,

Кобни зајам, платит горко?...

За сва што си Црногорко! —

Поћ' и сада с мидиј Богом!

Ведрa чела, срца смјела,

На пољану, гђе се ума

Огледају врена дјела.

Другарице и другови

Причекаће радо тебе

Покрај себе;

Разшириће брацхе руке.

За здравље те упитати,

И с тобом се цјеливати...

“Ход' у коло перје поше!,”

— У један ће глас завапит. —

“Ходи ајо,

“Да играмо!... да пјевамо! —”

Ти им тисни једре руке

За насове с обе стране.

На поскочи,

На заочи.

Црногорко, красно лане!

Нек се браћа, сестре диве

Твојој пјесми, твојој скоку,

Твоје душе, твојих прса,

Бујне струје чистом току.

И нека се освједочи,

Да Спартанка Црногорка

Ствара пјесму, колом крече,

Таман као и Приморка.

И нек виде:

Она, која ножем влада,

Која војну пушке пуни,

Која често љуто страда,

Из бедара тинад труни,

А у ватру јури, иде;

Виче сицу: “Грдо, јудо,

„У дугу ли вољни црњи!,”

Прјети мужу, да ће жепско

Футо о пас пему врћи,

Помоћу ли зеру страха,

Од олова и од праха.

Од ханцара љуто звије,

Од Турчина л' крвопије;

Та ти умје свагђе бити:

И мирисан цвјет у кити.

И на дому домаћица,

И у муци јуначица,

И међ' вилама' понос-вила

Лавокрила,

И вреженом ташко прести,

И палицом ситно вести,

И подвијат плетенице,

И падити леденице,

Па и макнут пером згодно,

И осјетит благородно,

И излити чувства врла.

Чувства света, неузрла...

Све и за све Бог те дао.

Дивна, дична Црногорко!...

Бог те драги помогао! —

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂУРЂЕ
ЦРНОЈВИК

Са равнига мора у вретву Црну Гору.

(Шутопис.)

Улазимо у Которски залив.

За нама остаје море широко, непрегледно као безкрајна прошлост, а пред нама се отвара изглед или красоте. Када га гледате несјећате се раја. Осјећање вам буја у одушевљењу, а мишљење постаје најживље.

Дивна је да дивнија не може бити, ова кршевита земља, паша лијена Бока са својим пространим и искривуданим заливом. Улазећи са широкога јадранскога мора у пространи залив бокешки, изгледа човјеку као да улази у други свијет. Са обје стране подижу се високе планине, као два непрелазна зида, али не јадна и студена, него красна и омиљена шумом и најљепшијем воћњацима. Са сјеверне је стране Дебели бријел и турска међа, а с јужне је висока бокешка планина Обавштаци. На подножју његовоме био је некада град Росо. Страховити потрес један прецијестио га је с тога мјеста на тајанствено дно залива. И пловећи даље тихијем заливом обузима те све пријатније осјећање. Незнајући куда ће вас погледати!

Ериџ Нови прво је мјесто, које те сусрета. Оно лежи изнад самога залива на једноме острву бријегу. Одмах иза њега подижу се високи бријегови. Са залива не видиш да су им подножје спојена, па тако изгледају као најкрасније пирамиде, које је подигао вјештак над вјештацама — приреда.

И дуж цијелога залива пружају се и подижу се такви висови све до терде црногорске међе. И дуж цијелога залива на усквијем обалама стоје високе разређене куле и огледају своје лице у тихоме заливу. Око сваке куће раширле се красне баште, пуле жутјих поморацица, лимунова, маслина, смокава, дудова и многијех другјих воћака, које је вриједни Бокељ одљеговао. те тијем и себи отворно лијеп извор дохотка, а природи, која је ту и онако дивна, дао је украс да буде још дивнија.

Али ванор носи те све даље и даље. Ти гледаш око себе и незнаш на коју ћеш страну прије: или дивни изглед што се пред тобом отвара, који још нијесен видно, или мјеста за собом, која си већ прошао, али их се нијеси сит нагледао, науживао.

Послеје ишет ура тако пријатнога путовања дођем у Котор, на крај самога залива. Кад би тражио у вретнијем земљама, не знам би ли могао наћи још један подожај, који би био сличан

овоме которском. Котор лежи на једној уској равници, коју с једне стране унива залив, а с другијех ограђују високи брегови, тако високи, да ти се досадања пријатна веселост претвара у озбиљност, да нерезнем страву, коју ти задаје горостасни Јорџен, који је подигао своје надрштено чело небу у облаке, па те гледа доље под погама својијема као немоћна иривка.

Котор је знаменити град у историји нашеј, а познат је и у старој, јер се важе, да су га год. 867 Сарацини освојили. Стефан Немања, отац првојачаног краља, дао му је особиту важност. Кад је он све земље српске па и Далмацију с Боком Которском очистио од Грка, који су били већ те земље са свијем присвојили, он је разорио све градове, које су они били подигли, а само је Котор оставио, и утврдио и у њему свој двор подигао. Грке је тако истребио, да им се више ни име није ту спомињало. Но он се није ни с тијем задовољно него је и од самјих Грка освојио још неке земље и градове и тако је саставио државу из овјих ерпскијех земаља: Данашња Србија, Сријем, један дио Славоније, Босна, источна Далмација, Херцеговина, Црна Гора, Зета, Арбанија и један дио Македоније.

Но да оставимо прастара времена, јер би дожда опширност догађаја виховијех била неуједњена овђе и да прођемо часком кроз новије и најновије вријеме, у којем је Бока Которска још била највише докајаја. Бока је Которска повукла на се прије три године пажњу цијеле Јевропе, па с тога мислим да ћу угодити читаоцима, ако их укратко упознам са прошлосту овога јуначкога крајичка ерпскога. Морао признати, да је расејаноме српству донеста слабо познат Штета је, али је тако.

Бока Которска, којој је главни град Котор, има до 35,000 ерпскијех душа. По њезном садањем стању, види се, да је у прошлости, коју смо напријед поменули, имала много природнији подожај. Она је аустријска област, а лежи овако: са сјеверне стране грли се с Херцеговином, са источне стране љуби се са кнежевином Црном Гором, са јужне стране притисла се уз Арбанију, а са западне купоју је бисерни вал јадранскога мора.

Бокељи су увијек, од како су, јунаци. Шта је особито значајно они су увијек уживали своју потпуну самоуправу. Тек на измаку четријестог вијека, када се Душанова царевина почела распадати, одоше они под заштиту мађарску, па кад су Турци и ту крљевину уништили, здруже се Бокељи својевољно са млетачком републиком задржавши и олет своју потпуну самоуправу.

(Наставиће се.)

Устани роде!

Доста смо суза пролили веће!
Јаука нашег куда ћеш више?
Па кад ни небо ни земља неће
Горке нам сузе с лица да збрише:
Нек сузе стану,
Јаук умучи —
Срца нек плану
А топ захучи!

Ил' п'јесмо више ми Срби стари?
Ил' пеза у нас већ духа чила?
Топуз и копље, мишца, андари,
Бојеви слави и страшна сила —
Да л' је то гатка?
Ил' збиља права? —
Та прошлост слатка,
Прошлост крвава!

И синци такве прошлости веће
Зар могу трпит' лапце на руци?
Могу уживат' власти, весеље
И гледат' браћу у тешкој муци?
Зар их не гони
Крвца у лицу,
Да снажну они
Слободе убицу?

Народе слави, роде кукавни,
Вр'еме је крајње, крећи се дижи!
Крепи се, збаци тај оков давни —
С покретом сваки циљу си ближи.
Устани роде!
— Сам се помози —
Зарад слободе,
— Пропаст јој грози!

Јест, роде бједни! Сваког се нани,
Господство, силе — све су то лажи.
Од врага сваког сам се одбрани,
У својој нишци спасења тражи.

Вр'еме те креће —
Устани роде!
Тако ти среће,
Тако т' слободе!

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE С. П.

ИТАЛИЈА.

(Државописне цртнице. *)

I. Италија у години 1789.

У овој години бијаше Италија раздробљена на осамнајест државица, од којих су се четрнајест владале сине по себи, а четири бијашу зависне од других држава. Међу прве спадаху: 1. Сардинска краљевина; 2. Велико Војводство Тоскана; 3. Црковна држава; 4. Монархија двијех Сицилија; 5. Млетичка (Венецијанск-) република; 6. Генуезска република; 7. Војводство Модена; 8. Војводство Парма; 9. и 10. Република Лука и Ст. Марино; 11. и 12. Кнежевине Ниомбино и Монако; 13. Кнежевина Маш и Карара, и 14. Острво Матта. — Међу друге долазаху: 1. Војводство Мидана и Мангове, под Аустријом; Валтелина и Кјавена, сједињене са швајцарским кантоном Грифон; 3. Кантон Тичино, присаједињен Швајцарској, и 4. Корсика, коју је Генова уступила била Француској.

CRNOГОРИЦИ године 1815.

Бечкијем уговором од ове године Италија је пак била овако немиле изкомадана, закључувајући у себи: 1. Краљевину Срднију, која је к својим пређашњим земљама прибавила војводство Генову; 2. Ломбардо-млетачку краљевину са Валтелином предане Аустрији; 3. Војводство Модене и Ређја, под једним аустријанским надвојводом; 4. Велико војводство Тоскана, опет под другим надвојводом аустријанским; 5. Војводство Луке, под кнезом из борбонског дома; 6. Војводства Парме и Пјаченце, под управом Марије Луизе од Аустрије, жене цара Наполеона; 7. римску државу, под напој Пјом VII.; 8. Краљевину двијех Сицилија, са Борбонца; 9. Републику Ст. Марино; 10. Кантон Тичино, садружен са Швајцарском; 11. Малу кнежевину Монако, коју је држала породица Гринади-а под заштитом сардинског краља; 12. Острво Малту, под Инглезима, и 13. острво Корсику, присаједињену Француској.

III. Италија данашња у години 1871.

Данашња Италија саставља једну целокупну краљевину, заузимајући земљиште од 284,166 чет-

*) По књизи: "Almanaco popolare, anno primo 1870. Milano presso Gaetano Brigola editore."

вероугодних километара, осим ринске области, коју је одскора себи придружила. Иако народа 21.232.000; а с ринском државом излази на 21.932.000. Ова се целокупна талијанска држава саставља датасе: 1. из осам покрајина Ломбардије, с 3.253.000 житеља и главним градом Миланом, у којем живи 207.000 душа, а кад се урачуна његова предрађа (тако звана: „света тијела“ *corpi santi*), онда броји и до 266.000 душа; 2. из осам покрајина мезапкинјех, с 2.291.000 житеља, са једнајем у свом роду граду на свијету Венецијом, у којој живи 140.000 становника; 3. из четири најтежје покрајине, са 2.765.000 житеља и главним градом Торином који садржи 131.000 становл., а у заједници с обштином 235.000 жита; 4. из двије покрајине лигурске, са 772.000 житеља и с највећом трговачком вароши Геновом на средоземном мору, у којој живи 123.000 душа, (а у заједници с обштином 133.000); 5. из десет покрајина Емилије, прозване овиме измету патријархском консуларном друму „*Via Emilia*“ која је ограђен истоглањем Емилијанца на 220 година пре Христа, и ове све покрајине имају сада 2.143.000 житеља, с главним градом Пармом, у којој станује 47.000 душа; 6. из седам тоштанскијех покрајина, с 1.827.000 житеља и дивнијем својим градом Фиренцом у којој обитави 153.000 душа; 7. из четири маршијанске покрајине, с 834.000 житеља и главном трговачком вароши Анконом (Ancona) на Јадранском мору, у којој живи 31.000, а с обштином 43.000 становника; 8. из покрајине назване Умбрија, са 513.000 житеља и познатим једним градом Перуђом на десној обали Тибора, у којем станује 15.000, а с обштином 41.000 душа; 9. из несинјег покрајина папуљскијех, са 6.783.000 житеља, и гласовитим градом Неаплом (Napoli) у којем живи до 500.000 душа;

10. из седам покрајина сицилијанскијех, с 2.393.000 житеља, и с главном вароши Палермом, у којој има 163.000, с обштином до 191.000 душа; 11. из двије покрајине сардинске, са 530.000 житеља и главнијем мјестом Каљари, у којој станује 31.000 души; и најпосле 12. из ринске државе, 700.000 житеља и дивном на свијету престолницом стародревним градом Римом, у којем живи до 200.000 душа.

Ево, кад народ пригине, сложи све своје силе и снаге, разумо оконости уагребне, списне пријатељства и везадутијем се жртвама изложи, како се зна борити, муковати и побједити, ујединити се и уздигнути.

Италија освају још његовика уда непријављени, и то: под *Аустријом* триједанске талијанске земље са црватинскијем долинама, којима примао ступа 518.000 од којих је сва трећа чист њематке народности. На право или неправо Италија прегледати још у Аустрији тако звано мезапско-негрјанско приморје са житељством од 519.000 души и с главнијем трговачким градом Тријестом. — Под *Балтијском* острвом Курска и некрјани Италија са укључи житељством од 351.000 души. — Под *Швајцарском* Тачински катон с једнијем уложком кантоном Гриђијом, са житељством од 131.000 души. — Под *Шилеском* острвом Мига са својијема огодина, садржећи 113.000 житеља. — И најпосле *република Ст. Луције* која постоји још од IV. стољећа пре Христа и има само 82.000 житеља. — Али са свијетом Италија је већ уједињена, Италија је велика, Италија је народ, да би тако ми: — од Палме до Црне Горе, од источнијех талијанскијех граница до Пола и Пропина — уједињени и велики били!

Г Л А С Н И К.

(КЊИЖЕВНОСТ). — Народна задруга штампарија у С. Саду издале скупуне pjesне нашега прославног јунака Јована Јовановића. У првој књизи од 15 табаква биће све оригиналне pjesне. Цијена 80 новч.

— Г. Ђорђе Рајковић издале је источне pjesне Мирза Шанија, које је превео мста Јован Јовановић. Књига има 10 табаква, цијена 1. 1.

— Књига „Поклушати за народно и лично унапређење“ од архив. Петковића већ се штампала и биће савршен предлајат, издавана од Циња дие, доде се и пре проглашени продужава.

— У Биограду у државној штампарији изашла је књига „Глас с Цетиња“ pjesне Том Вукотића, Црногора. Облик 16, стр. 51.

— Од 1. Септембра о. године почеле опет изазити у Биограду „Говорница“ час за политичку и правну, који је даше не когад синогити испузу престао. Уредник је ошт С. Стојан Живковић, адвокат. Желимо му сада бољу срећу и најбољи успјех.

— Из државне штампарије у Биограду изашла је књига „Почивајуће желиника“ од Ц. Ст. Мила. Може се добити у књижари Вел. Влаховића.

(УМРО). — Милицин Н. Стојановић, бил. чиновник у Биограду, преминуо је 24 пр. м. Покојио је био и срцем и душом Србин. Као врједни књижевник превео је књигу позорниша дјела

и радио је и из журналистичког позу служиће са свом ватро свога милог жалега слобода српског. Као чиновник био је један од омиљен, књижевик је био. Врло му спокни већу браћом.

— 12. пр. м. преминуо је Ђорђе Зевекић из Кикинда у Лазичи, како га је партија сабор послао да се учи за процесне српске парламентарце. Ђорђе је радио у књижевности највише колико и једин Србин његова доба — бјеше му тек 26 год. — Био је ревизиона чин очитание. Даша му земља и једини спокон у народ (ПОДУЗЕЊЕ). — Чланови биогрског бакаског сснае) и намери су да пошту на изјави: дајинку за израду пазирива (кључе). Већ је саставио отбор, који ће издати правита и предузети све што треба. Биће 1000 акција, свака по 5 дуката.

(СРПСКА ЖЕБЕНИЦА). — 3. о. м. изаша се састати конференција у Бету изајат питања о економској жељезовани са српском и ова с угарском. Србују ће заснути на тој конференцији јависки Јован Баби Мирковић и управитељ црноречког шовин, пуковник Зех. Са угарско-угарске стране биће Вајсег и Амаријег и Хеленар, председат. жандармаства, а с турске постави Хаџибег. Овага тако жељезовани продајатач барон Хирш.

(УЖАСАН ЗЕДБОРСК). био је из давно у прострав Кили. Српско је једну пијезу варош и унио 2300 душа.